

Maria Rysz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. St. Pigoń w Krośnie

ZMIANY W OBROTACH HANDLU ZAGRANICZNEGO JABŁKAMI W POLSCE PO INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

*CHANGES IN THE INTERNATIONAL TRADE SALES OF APPLES IN POLAND AFTER
THE ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION*

Słowa kluczowe: jabłka, eksport, import, saldo obrotów, handel zagraniczny

Key words: apples, export, import, turnover balance, foreign trade

JEL codes: F10, F14

Abstrakt. Celem artykułu jest określenie zmian w polskim handlu zagranicznym jabłkami w latach 2004-2016. Przeanalizowano zmiany ilościowe i wartościowe eksportu, importu oraz saldo obrotów polskimi jabłkami. Przedstawiono główne kierunki sprzedaży. Handel zagraniczny polskimi jabłkami po akcesji do Unii Europejskiej charakteryzował się tendencją rosnącą. Z danych wynika, że nieprzerwanie od 2004 roku, mimo zachwiania sytuacji w latach 2005-2008 i 2014-2016 (embarga rosyjskie oraz niekorzystne warunki atmosferyczne w roku 2007 i 2010), wystąpiło dodatnie saldo obrotów w handlu zagranicznym. Głównymi odbiorcami polskich jabłek w analizowanym okresie były: WNP (Rosja w latach 2004/2005 i 2008-2013, Białoruś, Ukraina, Kazachstan), nowe państwa członkowskie UE-13 (m.in. Rumunia, Czechy, Litwa, Łotwa), „stare” państwa UE-15 (głównie Niemcy), a po 2014 roku m.in. Serbia, Egipt, Bośnia i Hercegowina oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie.

Wstęp

Gospodarka światowa, którą można zdefiniować jako zbiór krajów i ich związków, rynków, podmiotów gospodarczych, organizacji regionalnych i międzynarodowych, jest organizmem dynamicznym, zmieniającym strukturę wewnętrzną w wyniku procesów długookresowych oraz zjawisk jednokrotnych, takich jak kryzysy, szoki, klęski żywiołowe, konflikty czy wojny [Zielińska-Głębocka 2012, s. 13]. Handel zagraniczny odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym kraju, poszczególnych sektorów i rynków, pozwala również na nawiązywanie i umacnianie wzajemnych relacji między państwami. Jego znaczenie podkreślano już przez praktycznie wszystkich przedstawicieli nauk ekonomicznych, poczynając od merkantylizmu, klasyków ekonomii politycznej, później przedstawicieli teorii neoklasycznych, a także badaczy współczesnych [Misala 2005, za: Nosecka 2014b].

Lata 2004-2016 dla polskiego sadownictwa były bardzo korzystne. W tym okresie nastąpił wzrost produkcji jabłek. Niewątpliwie miało na to wpływ przystąpienie Polski do Unii Europejskiej (UE) i udział w programach wspólnej polityki rolnej (WPR). W ostatnich latach na polskie owoce, w tym również jabłka, zgłaszane jest zapotrzebowanie na rynkach krajów UE, w krajach bloku wschodniego oraz Bliskiego Wschodu [Bieniek-Majka 2015]. W 2004 roku wyeksportowano jabłka o wartości stanowiącej blisko połowę (43,6%) całkowitej wartości eksportu owoców, a ponad połowę (53,6%) w 2016 roku [IERiGŻ-PIB 2004, 2017]. Świadczy to o dużym znaczeniu eksportu jabłek w kształtowaniu się obrotów polskiego handlu zagranicznego produktami sektora ogrodnictwa.

Material i metodyka badań

Celem opracowania jest określenie zmian w polskim handlu zagranicznym jabłkami. Za okres badawczy przyjęto lata 2004-2016. Określono tendencje zmian w eksporcie, imporcie oraz saldzie obrotów jabłkami w badanym okresie. Wykorzystano dane dotyczące wielkości, wartości oraz struktury geograficznej polskiego eksportu oraz wielkości i wartości importu. Dane statystyczne pochodziły z The Food and Agriculture Organization Corporate Statistical Database (FAOSTAT) oraz analiz rynkowych Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego (IERiGŻ-PIB). Na ich podstawie określono pozycję polskiej produkcji jabłek na rynku światowym oraz UE. Wykorzystano proste metody statystyki opisowej, w tym obliczono wskaźniki dynamiki.

Produkcja jabłek w Polska na tle świata i Unii Europejskiej

Polska jest znaczącym producentem jabłek nie tylko w Europie, ale i na świecie. W 2016 roku zajmowała 1. miejsce w UE i 3. w świecie [GUS 2017a, s. 398, 440]. Wielkość światowej produkcji jabłek wyniosła 62,2 mln t w 2004 roku, a w 2016 roku już 89,3 mln t. W badanym okresie światowa produkcja wzrosła o 43,5% i jak przewidują eksperci taki trend będzie kontynuowany w kolejnych latach. Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że średnioroczny wzrost w latach 2004-2016 wyniósł około 2,5 mln t, tj. 9,8%. Największym producentem jabłek na świecie są Chiny. W analizowanym okresie największy spadek produkcji jabłek w UE, jak i w Polsce wystąpił w latach 2007 i 2010. W 2007 roku produkcja jabłek w UE była niższa o prawie 10% w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniosła 10,4 mln t, a w Polsce o prawie 55% (spadek z 2,3 do 1,0 mln t). Z kolei w 2010 roku produkcja jabłek w UE zmniejszyła się o prawie 12%, a

Tabela 1. Światowa, europejska i polska produkcja jabłek, udział Polski w produkcji światowej i UE oraz dynamika w latach 2004-2016

Table 1. Worldwide, European and Polish production of apples, Poland's share in world and the EU production and changes between 2004 and 2016

| Rok/ Year | Produkcja jabłek/ Apple production [mln t] | | | Udział Polski w produkcji jabłek/ Poland's share in production of apples [%] | | Dynamika w latach 2004-2016/Changes between 2004 and 2016 | | |
|--------------|---|-------|-------------------|--|--------------------|---|-----------|-------------------|
| | świat/ world | UE/EU | Polska/ Poland | w świecie/ in world | w UE/ in the EU | świat/ world | UE/ EU | Polska/ Poland |
| | | | | | | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | | |
| 2004 | 62,2 | 12,5 | 2,5 | 4,1 | 20,2 | - | - | - |
| 2005 | 61,9 | 11,4 | 2,1 | 3,4 | 18,3 | 99,5 | 91,0 | 82,3 |
| 2006 | 63,2 | 11,5 | 2,3 | 3,6 | 20,1 | 102,2 | 101,1 | 111,1 |
| 2007 | 65,7 | 10,4 | 1,0 | 1,6 | 10,0 | 103,8 | 90,2 | 45,1 |
| 2008 | 69,0 | 12,0 | 2,8 | 4,1 | 23,5 | 105,1 | 116,2 | 272,2 |
| 2009 | 71,6 | 11,9 | 2,6 | 3,7 | 22,0 | 103,8 | 99,1 | 92,8 |
| 2010 | 71,2 | 10,5 | 1,9 | 2,6 | 17,8 | 99,4 | 88,3 | 71,5 |
| 2011 | 77,1 | 11,4 | 2,5 | 3,2 | 21,9 | 108,3 | 107,7 | 132,8 |
| 2012 | 78,6 | 10,6 | 2,9 | 3,7 | 27,1 | 102,0 | 93,6 | 115,4 |
| 2013 | 82,8 | 11,8 | 3,1 | 3,7 | 26,2 | 105,3 | 110,7 | 107,2 |
| 2014 | 85,5 | 13,1 | 3,2 | 3,7 | 24,4 | 103,2 | 111,3 | 103,6 |
| 2015 | 86,2 | 12,8 | 3,2 | 3,7 | 24,8 | 100,8 | 97,7 | 99,2 |
| 2016 | 89,3 | 12,6 | 3,6 | 4,0 | 28,6 | 103,6 | 98,4 | 113,7 |

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FAOSTAT [<http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>]
Source: own work based on the data from FAOSTAT

w Polsce o 28,5%. Do mniejszych zbiorów w 2007 roku przyczyniły się wiosenne przymrozki w Polsce oraz susza w okresie letnim w niektórych państwach członkowskich, np. w Hiszpanii. Na spadki produkcji w 2010 roku w Polsce miały natomiast wpływ intensywne opady deszczu oraz powódzie na terenach sadowniczych. Pomimo okresowych wahań zbiorów w Polsce następuje wzrost produkcji jabłek. Średnioroczny wzrost w latach 2004-2016 wynosił około 0,1 mln t, tj. 4,8%. Udział polskiej produkcji jabłek w światowych zbiorach jest stabilny i kształtuje się na poziomie 3,4-4,1%, natomiast w produkcji UE jest bardziej dynamiczny i charakteryzuje się tendencją rosnącą. W badanym okresie kształtował się na poziomie 15,4-20,8%. Na tej podstawie można stwierdzić, że polscy producenci jabłek zajmują liczącą się pozycję w światowym oraz unijnym rynku tych owoców, szczególnie wśród krajów nowo przyjętych do UE po 2004 roku. Szczegółowe dane dotyczące produkcji jabłek w świecie, UE i Polsce, ich udział w światowej i europejskiej produkcji oraz dynamikę w analizowanym okresie przedstawiono w tabeli 1.

Saldo obrotów jabłkami

Mimo że udział owoców w eksporcie Polski ogółem nie był duży, to z uwagi na liczbę gospodarstw rolnych zajmujących się tego typu produkcją oraz znaczącą pozycję Polski w globalnym eksporcie niektórych grup owoców (np. jabłek), warto zwrócić uwagę na to, jak kształtował się polski eksport, import oraz saldo obrotów jabłkami po przystąpieniu Polski do UE. W tabelach 2 i 3 przedstawiono zmiany (ilościowe i wartościowe) w polskim eksporcie, imporcie oraz saldzie obrotów jabłkami w latach 2004-2016.

Na początku badanego okresu, tj. w 2004 roku Polska sprzedała 433,6 tys. t jabłek o wartości blisko 90 mln euro, a w ostatnim badanym roku wyeksportowała ponad 2,5-krotnie więcej (1092,1 tys. t) o łącznej wartości 316,8 mln euro (wzrost 3,5-krotny). Analizując polski eksport jabłek w bada-

Tabela 2. Eksport, import, saldo obrotów jabłkami oraz dynamika w Polsce w latach 2004-2016
Table 2. *Export, import, apple turnover balance and dynamics in Poland in the period 2004-2016*

| Rok/ Year | Eksport/ Export | Import/ Import | Saldo/ Balance | Eksport/Export | | Import/Import | | Saldo/Balance | |
|--------------|--------------------|-------------------|-------------------|---|--------------|---|--------------|---|--------------|
| | | | | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 |
| | | | | tys. t/thous. t | | | | | |
| 2004 | 433,6 | 7,3 | 426,3 | - | - | - | - | - | - |
| 2005 | 426,3 | 25,3 | 401,0 | 98,3 | 98,3 | 346,6 | 346,6 | 94,1 | 94,1 |
| 2006 | 398,4 | 21,4 | 377,0 | 93,5 | 91,9 | 84,6 | 293,2 | 94,0 | 88,4 |
| 2007 | 449,7 | 138,2 | 311,5 | 112,9 | 103,7 | 645,8 | 1893,2 | 82,6 | 73,1 |
| 2008 | 407,3 | 35,3 | 372,0 | 90,6 | 93,9 | 25,5 | 483,6 | 119,4 | 87,3 |
| 2009 | 777,1 | 22,2 | 754,9 | 190,8 | 179,2 | 62,9 | 304,1 | 202,9 | 177,1 |
| 2010 | 724,7 | 40,7 | 684,0 | 93,3 | 167,1 | 183,3 | 557,5 | 90,6 | 160,5 |
| 2011 | 533,6 | 65,3 | 468,3 | 73,6 | 123,1 | 160,4 | 894,5 | 68,5 | 109,9 |
| 2012 | 958,4 | 51,4 | 907,0 | 179,6 | 221,0 | 78,7 | 704,1 | 193,7 | 212,8 |
| 2013 | 1 230,4 | 42,3 | 1 188,1 | 128,4 | 283,8 | 82,3 | 579,5 | 131,0 | 278,7 |
| 2014 | 1 096,1 | 20,8 | 1 075,3 | 89,1 | 252,8 | 49,2 | 284,9 | 90,5 | 252,2 |
| 2015 | 945,9 | 29,2 | 916,7 | 86,3 | 218,2 | 140,4 | 400,0 | 85,3 | 215,0 |
| 2016 | 1 092,1 | 11,9 | 1 080,2 | 115,5 | 251,9 | 40,8 | 163,0 | 117,8 | 253,4 |

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FAOSTAT oraz IERiGŻ-PIB [Rynek owoców nr 25/2004, 29/2006, 31/2007, 33/2008, 37/2010, 39/2011, 43/2013, 47/2015, 51/2017]

Source: own work based on data from FAOSTAT and the Institute of Agricultural and Food Economics in Poland [Fruit market no. 25/2004, 29/2006, 31/2007, 33/2008, 37/2010, 39/2011, 43/2013, 47/2015, 51/2017]

Tabela 3. Eksport, import, saldo obrotów jabłkami oraz dynamika w Polsce w latach 2004-2016
 Table 3. Export, import, apple turnover balance and dynamics in Poland in the period 2004-2016

| Rok Year | Eksport/ Export | Import/ Import | Saldo/ Balance | Eksport/Export | | Import/Import | | Saldo/Balance | |
|-------------|--------------------|-------------------|-------------------|---|--------------|---|--------------|---|--------------|
| | | | | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 | rok wcześniejszy = 100/ previous year = 100 | 2004 =100 |
| | mln EUR | | | | | | | | |
| 2004 | 89,6 | 4,8 | 84,8 | - | - | - | - | - | - |
| 2005 | 91,3 | 6,6 | 84,7 | 101,9 | 101,9 | 137,5 | 137,5 | 99,9 | 99,9 |
| 2006 | 97,1 | 11,1 | 86,0 | 106,4 | 108,4 | 168,2 | 231,3 | 101,5 | 101,4 |
| 2007 | 129,6 | 42,6 | 87,0 | 133,5 | 144,6 | 383,8 | 887,5 | 101,2 | 102,6 |
| 2008 | 131,9 | 24,6 | 107,3 | 101,8 | 147,2 | 57,7 | 512,5 | 123,3 | 126,5 |
| 2009 | 197,2 | 10,4 | 186,8 | 149,5 | 220,1 | 42,3 | 216,7 | 174,1 | 220,3 |
| 2010 | 203,7 | 15,6 | 188,1 | 103,3 | 227,3 | 150,0 | 325,0 | 100,7 | 221,8 |
| 2011 | 201,4 | 37,5 | 163,9 | 98,9 | 224,8 | 240,4 | 781,3 | 87,1 | 193,3 |
| 2012 | 338,5 | 22,0 | 316,5 | 168,1 | 377,8 | 58,7 | 458,3 | 193,1 | 373,2 |
| 2013 | 446,6 | 16,8 | 429,8 | 131,9 | 498,4 | 76,4 | 350,0 | 135,8 | 506,8 |
| 2014 | 351,6 | 12,8 | 338,8 | 78,7 | 392,4 | 76,2 | 266,7 | 78,8 | 399,5 |
| 2015 | 299,5 | 16,6 | 282,9 | 85,2 | 334,3 | 129,7 | 345,8 | 83,5 | 333,6 |
| 2016 | 316,8 | 9,1 | 307,7 | 105,8 | 353,6 | 54,8 | 189,6 | 108,8 | 362,9 |

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

nym okresie można stwierdzić, że występował pozytywny trend dotyczący wzrostu jego ilości i wartości. Średnioroczny wzrost w latach 2004-2016 wyniósł około 69 tys. t, tj. 7,7%, a w ujęciu wartościowym blisko 26 mln euro, tj. 7,7% (tab. 2 i 3). W badanym okresie nastąpił również wzrost ilościowy importu jabłek do Polski z 7,3 tys. t do 11,9 tys. t (63%) i wartościowy z 4,8 do 9,1 mln euro (89,6%).

Pomimo wzrostu importu w całym analizowanym okresie utrzymywało się dodatnie saldo handlu zagranicznego i wyniosło 1080 tys. t (307,7 mln euro) w 2016 roku. W ujęciu ilościowym było o 153,4%, a wartościowym o 263% większe niż w 2004 roku. W latach 2004-2016 średnioroczny wzrost salda obrotów w ujęciu ilościowym wyniósł około 70 tys. t, tj. o 7,4%, a wartościowo prawie 26 mln euro, tj. o 7,5%.

W 2006 roku odnotowano pierwszy poważny spadek eksportu jabłek. Spowodowany był on wprowadzeniem przez Rosję pod koniec 2005 roku pierwszego embarga na import z Polski. W 2007 roku nastąpił wzrost eksportu – z 398,4 tys. t (97,1 mln euro) w 2006 roku do 449,7 tys. t (129,6 mln euro) w 2007 roku. Znacząco zwiększył się również przywóz jabłek (głównie przemysłowych) na skutek bardzo niskich zbiorów (tab. 1), który był spowodowany niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi w okresie kwitnienia jabłoni. Był on rekordowy i wyniósł prawie 140 tys. t (ponad 6,5-krotny wzrost w stosunku do roku wcześniejszego). Pomimo bardzo wysokiego importu jabłek do Polski, saldo obrotów było dodatnie i wyniosło 311,5 tys. t (87 mln euro). W latach 2006-2008 polscy eksporterzy nie znaleźli stabilnych nowych rynków zbytu w sytuacji łatwości reeksportu jabłek do Rosji poprzez inne kraje, ponieważ embargiem objęta była jedynie Polska [Ambroziak 2017].

Jak wynika z danych w tabeli 2, najbardziej spektakularny spadek ilości sprzedawanych jabłek zaobserwowano w 2011 roku w porównaniu do 2010 roku – z 724,7 do 533,6 tys. t. Nie był on jednak skutkiem instrumentów handlowych nakładanych przez partnerów, a jedynie wynikiem słabych zbiorów w kraju w 2010 roku w wyniku silnych opadów deszczu i powodzi na terenach sadowniczych (zwłaszcza w okolicach Sandomierza). Jednocześnie wartość wyeksportowanych jabłek zmniejszyła się nieznacznie z 203,7 mln euro w 2010 roku do 201,4

mln euro w 2011 roku (tab. 3). Analogicznie jak w 2007 roku zwiększył się przywóz jabłek do Polski. Był jednak dwukrotnie mniejszy niż w rekordowym 2007 roku i wyniósł 65,3 tys. t o wartości 37,5 mln euro. Dzięki temu, że uzyskano wyższe ceny w krajach UE saldo obrotów w 2011 roku było nieznacznie (1,1%) niższe od obrotów w 2010 roku. Następne lata przyniosły dalszy wzrost eksportu jabłek, a tym samym utrzymanie dodatniego salda w obrotach jabłkami w handlu zagranicznym. W 2013 roku nastąpiła kulminacja polskiego eksportu tego gatunku owoców – 1230,4 tys. t o wartości 446,6 mln euro. Dzięki temu, że utrzymywała się tendencja spadkowa w imporcie, saldo obrotów jabłkami było na równie rekordowym poziomie i wyniosło 1188,1 tys. t o wartości 430 mln euro.

Kolejne trzy lata, tj. 2014-2016, to okres obowiązywania drugiego embarga rosyjskiego na produkty roślinne (w tym jabłka) pochodzące z terenów UE, co w istotny sposób wpłynęło na wielkość eksportu i importu jabłkami z Polski. W 2014 roku nastąpił znaczny spadek eksportu i importu w porównaniu do roku wcześniejszego. Spadek importu mógł wynikać z mniejszego zapotrzebowania na zagraniczne jabłka w związku z nadwyżkami rodzimych produktów na rynku, które były konsekwencją wprowadzenia w okresie zbiorów (sierpień) embarga na rynek rosyjski. Miało to odzwierciedlenie w wysokości salda obrotów jabłkami, które spadło do 1075,3 tys. t (339 mln euro). Mimo zachwiania sytuacji wystąpiło dodatnie saldo obrotów. W 2015 roku na skutek zwiększonego przywozu jabłek do Polski i dalszego spadku eksportu nastąpiło zmniejszenie salda obrotów niewiele poniżej 1 mln t i 300 mln euro (tab. 2 i 3). Wzrost wolumenu oraz wartości salda w 2016 roku w stosunku do roku wcześniejszego był przede wszystkim wynikiem zwiększonego eksportu jabłek, zwłaszcza do państw z grupy Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (dwukrotny wzrost wartości eksportu jabłek na Białoruś w stosunku do 2015 roku) [GUS 2017b, s. 31], państw Bliskiego Wschodu oraz Chin.

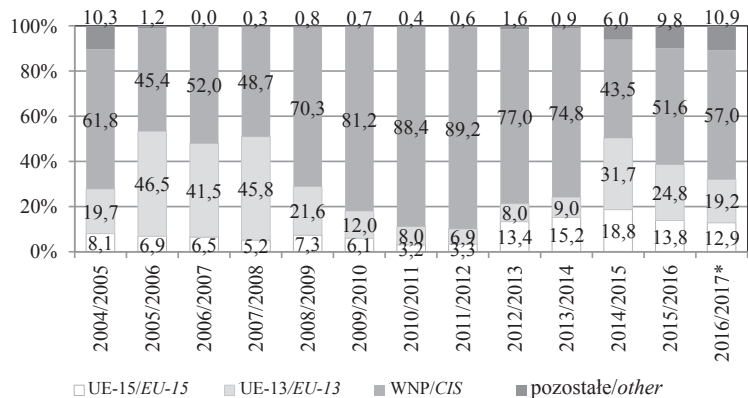
Do wzrostu polskiego eksportu jabłek przyczyniło się bardzo efektywne wykorzystanie przez producentów owoców unijnych i krajowych funduszy wsparcia dla sektora ogrodniczego. Środki wsparcia kierowane były głównie na budowę nowoczesnych chłodni, co pozwoliło na zwiększenie elastyczności w zakresie dostosowywania podaży do struktury i sezonowości zapotrzebowania rynków zbytu. Czynnikiem ten w powiązaniu ze zwiększeniem koncentracji podaży jabłek, umożliwił wykorzystanie przez Polskę podstawowego atutu polskich produktów wobec innych liczących się w świecie eksporterów, tj. relatywnie niskich cen w naszej ofercie eksportowej [Nosecka 2014a, s. 214].

Kierunki eksportu polskich jabłek

Jabłka stanowią jeden z wielu produktów wymiany międzynarodowej na rynkach światowych. Polska jest jednym z czołowych międzynarodowych producentów i eksporterów tego produktu. Strukturę wolumenu eksportu polskich jabłek według kierunków geograficznych w latach 2004-2017 przedstawiono na rysunku 1.

Z zestawienia na rysunku 1 wynika, że głównymi odbiorcami polskich jabłek w całym analizowanym okresie były kraje Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), do których trafiało w zależności od sezonu od 60 do 90% eksportu. Od listopada 2005 do stycznia 2008 roku i od sierpnia 2014 roku do końca analizowanego okresu wystąpił zakaz przywozu polskich owoców na rynek rosyjski, co spowodowało spadek udziału eksportu jabłek do Rosji i całej WNP. Spośród wszystkich państw WNP największym odbiorcą polskich jabłek (w latach bez występowania embarga) była Rosja. Natomiast w okresie obowiązywania pierwszego embarga to miejsce zajęła Ukraina, a kolejne Białoruś oraz Kazachstan. W rekordowych sezonach 2010/2011 i 2011/2012 na rynek WNP trafiało prawie 90% eksportu polskich jabłek. Podczas obowiązywania embarga rosyjskiego wystąpił efekt przesunięcia wolumenu polskiego eksportu ze sprzedaży zagranicznej do Rosji na rzecz eksportu na Litwę, Białoruś i Ukrainę, które stały się ich reeksporterem na rynek rosyjski oraz do Kazachstanu. W konsekwencji w okresie obowiązywania pierwszego i drugiego embarga zarejestrowano wzrost udziału w sprzedaży polskich jabłek w ramach UE-15 i UE-13. Spośród nowych krajów człon-

* dane szacunkowe
IERiGŻ-PIB/
estimated data from the
Institute of Agricultural
and Food Economics in
Poland



Rysunek 1. Struktura wolumenu eksportu polskich jabłek według kierunków geograficznych w latach 2004-2017

Figure 1. The structure of the volume of Polish apple exports by geographical directions in the period 2004-2017

Źródło: jak w tab. 2

Source: see tab. 2

kowskich UE, do liczących się odbiorców należały: Rumunia, Litwa, Łotwa, Estonia i Czechy, a spośród krajów EU-15 – głównie Niemcy. Do Niemiec sprzedawano głównie jabłka przemysłowe.

Od sezonu 2014/2015 do końca 2016 roku, czyli w okresie obowiązywania drugiego embarga rosyjskiego, w istotny sposób zmieniło się kształtowanie pozaunijnego eksportu Polski. Wśród pozostałych, poza UE, importerów polskich jabłek można wyróżnić dwie grupy państw. Pierwsza to ta, z którymi dotychczas Polska współpracowała w relatywnie niewielkiej skali, a w obliczu embarga zdecydowała się zintensyfikować współpracę (np. Norwegia, Egipt, Serbia, Bośnia i Hercegowina). Druga grupa to państwa, z którymi Polska dotychczas sporadycznie lub w ogóle nie handlowała, a od sezonu 2014/2015 odnotowano wzrost ich zainteresowania polskimi jabłkami. Dotyczy to Mongolii, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Czarnogóry, Gruzji, Hongkongu, Turcji oraz Tadżykistanu, ale także Arabii Saudyjskiej, Jordanii, Libanu, Indii, Iraku, Singapuru, Kosowa, Wietnamu, Nigerii, Armenii, Kuwejtu, Maroka, Kanady, Angoli, Senegalu i innych afrykańskich państw [Ambroziak 2017, s. 33]. Ważne jest utrzymanie, a nawet wzmocnienie pozycji Polski na nowych zagranicznych rynkach, gdyż w sytuacji nasycenia się rynku wewnętrznego oraz embarga nałożonego na Polskę, eksport na te rynki staje się głównym motorem dalszego rozwoju sektora [Jabłońska, Olewnicki 2014].

Podsumowanie

Polska jest znaczącym krajem w produkcji oraz eksporcie jabłek na rynku światowym oraz europejskim. Saldo obrotów jabłkami w latach 2004-2016 charakteryzowało się wahaniami, tj. po okresach wzrostu występowały spadki, ale zarówno w ujęciu ilościowym jak i wartościowym zwiększyło się. Eksport jabłek w latach 2004-2016 również zwiększył się, zarówno ilościowo, jak i wartościowo. Największy wzrost eksportu polskich jabłek przypadł na lata 2011-2013. Import jabłek w badanym okresie, podobnie jak saldo obrotów i eksport, cechował się wahaniami w ujęciu ilościowym i wartościowym. Rekordowo najwyższy import jabłek do Polski był w 2007 roku. Lata 2010-2011 to również okres wzrostu importu jabłek. Rosnący import był spowodowany m.in. znacznie mniejszymi zbiorami w kraju, które powstały na skutek niekorzystnych warunków atmosferycznych w okresie wegetacyjnym. W przypadku jabłek najważniejszą odbiorcą, pomimo

spadku importu ze strony Rosji (embargo w latach 2005-2008 i od 2014 roku) były kraje WNP oraz kraje UE. Rynek wschodni miał istotny i rosnący udział w polskim eksporcie. Po 2014 roku sytuacja zmusiła producentów jabłek do zdyswersyfikowania kierunków handlowych. Czynnikiem decydującym o rozwoju eksportu poza kraje UE i WNP jest rosnący popyt na polskie produkty. Jest to również efekt wielu działań promocyjno-informacyjnych prowadzonych przez polskie władze oraz branżowe zrzeszenia sadowników. Istotny wpływ na dynamiczny wzrost eksportu jabłek z Polski po akcesji do UE miała również rozbudowa mocy przetwórczych w gospodarstwach sadowniczych w wyniku inwestycji zrealizowanych ze środków unijnych i krajowych.

Literatura/Bibliography

- Ambroziak Adam A. 2017. Wpływ embarga federacji rosyjskiej na eksport jabłek z Polski w latach 2004-2015 (The impact of the Russian Federation's embargo on the export of apples from Poland in 2004-2015). *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 104 (1): 22-38.
- Bieniek-Majka Maryla. 2015. Determinanty eksportu owoców i warzyw z polski w latach 2004-2014 (Export determinants of fruits and vegetables from Poland in the years 2004-2014). *Roczniki Naukowe SERiA* XVII (4): 32-38.
- GUS. 2017a. *Rocznik statystyczny rolnictwa. 2017* (Statistical yearbook of agriculture 2017). Warszawa: Wydawnictwo GUS.
- GUS. 2017b. *Produkcja i handel zagraniczny produktami rolnymi w 2016 roku* (Production and foreign trade of agricultural products in 2016). Warszawa: Wydawnictwo GUS.
- IERiGŻ-PIB. 2004-2017. *Analizy rynkowe. Rynek owoców i warzyw. Stan i perspektywy*. (Market analysis. Fruit and vegetable market. Condition and prospects). Warszawa: Wydawnictwo IERiGŻ-PIB.
- Jabłońska Lilianna, Olewnicki Dawid. 2014. Rozwój i znaczenie sektora ogrodniczego w Polsce w ostatnim półwieczu (The Development and importance of the horticultural sector in Poland in the last half-century). *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 101 (3): 25-35.
- Nosecka Bożena. 2014a. Konkurencyjność zewnętrzna świeżych owoców i warzyw z Polski (External Competitiveness of Fresh Fruits and Vegetables from Poland). *Roczniki Naukowe SERiA* XVI (4): 213-218.
- Nosecka Bożena. 2014b. Zewnętrzne uwarunkowania wzrostu eksportu owoców, warzyw i ich przetworów z Polski (External Conditions for development of fruit exports, vegetables and their preparation). *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich* 101 (3): 133-144.
- Zielińska-Głębocka Anna. 2012. *Współczesna gospodarka światowa: Przemiany, innowacje, kryzysy, rozwiązania regionalne* (Contemporary global economy: Transformations, innovations, crises, regional solutions). Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer Business.

Summary

The aim of the study was to determine the changes in Polish foreign trade in apples between 2004 and 2016. The paper analyses quantitative and valuable changes in export, import and the balance of Polish apples turnover. There are also presented main sales directions of apples in Poland. As shown in the data, the foreign trade of Polish apples has been continuously growing since the accession to the European Union. The data show that continuously since 2004, despite the turbulence in 2005-2008, 2014-2016 (Russian embargo and bad weather conditions in 2007 and 2010), there has been a positive balance in foreign trade. The main recipients of Polish apples in the analysed period were: countries of the Commonwealth of Independent States (Russia in 2004/2005 and 2008-2013, Belarus, Ukraine, Kazakhstan), new EU-13 Member States (including Romania, the Czech Republic, Lithuania and Latvia), "old" EU-15 countries (mainly Germany), and after 2014, among others Serbia, Egypt, Bosnia and Herzegovina and the United Arab Emirates.

Adres do korespondencji

mgr inż. Maria Rysz

orcid.org/0000-0002-9553-4907

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. St. Pignonia w Krośnie

ul. Rynek 1, 38-400 Krosno

tel. (13) 437 55 00

e-mail: maria.rysz@pwsz.krosno.pl